

Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

George Orwell

Burmese Days

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2024

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA

Lidija Cenić

KOREKTURA

Milica Rakić

DIZAJN KORICA

Predrag Marković

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2024

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

BURMANSKI DANI

DŽORDŽ ORVEL

Prevela sa engleskog
Jelena Katić Živanović

Stela

„...u pusti ovoj neprohodnoj, u hladu setnog granja...”

Kako vam drago.

1.

U Po Ćin, okružni sudija za prekršaje iz Ćauktade u Gornjoj Burmi, sedeo je na svojoj verandi. Bilo je tek pola devet, ali bio je april i u vazduhu se već osećala pripeka, najava i pretnja dugih, zagušljivih podnevnih sati. Povremen blag dašak vetra, naizgled prohladan u poređenju sa običnim vazduhom, zanjihao bi tek polivene orhideje koje su visile sa strehe. Kroz orhideje se videlo prašnjavo, krivo deblo palme, a iza njega je plamtelo ultramarinsko nebo. Negde gore u zenitu, toliko visoko da i sâm pogled na njih zaslepi čoveka, kružilo je nekoliko lešinara sasvim nepomičnih krila.

Ne trepćući, donekle sličan velikom porcelanskom idolu, U Po Ćin je zurio u žestoku sunčevu svetlost. Imao je više od pedeset godina i bio toliko debeo da se godinama bez pomoći nije digao iz svoje stolice, a ipak je izgledao stasito, pa čak i lepo u svojoj gojaznosti; pošto se Burmanci ne otrombolje i ne oteknu kao beli ljudi već se goje simetrično, kao kad vočka nabubri. Lice mu je bilo široko, žuto i manje-više bez bora, a oči svetlosmeđe. Stopala – zdepasta, visokih risova, s prstima jednake dužine – bila su mu bosa, kratko ošišana glava gola, a nosio je jedan od onih živopisnih zeleno-ciklama kariranih arakanskih *londija*¹ koje Burmanci oblače u nezvaničnim prilikama. Žvakao je betel² iz lakirane kutije na stolu i razmišljao o svom dotadašnjem životu.

¹ Komad platnene ili svilene tkanine, često jarkih boja, koji se nosi obmotan oko struka; Arakan (Rakajn) – pokrajina na zapadnoj obali Burme. (Prim. prev.)

² List biljke iz roda bibera u koji su umotani jedna vrsta azijskog oraha, kora limete i malo cimeta; žvakanjem se oslobađa jaka crvena sluz koja ima blaga narkotična svojstva. (Prim. prev.)

Bio je to blistavo uspешan život. U Po Ćinova najranija uspomena, tamo negde iz osamdesetih, odnosila se na britanske trupe koje pobedonosno stupaju u Mandalej dok on, onako nag i trbušast, stoji i posmatra ih. Setio se užasa koji ga je obuzeo pred tim kolonama velikih, govedinom hranjenih ljudi, crvenih lica i crvenih mundira; setio se dugih cevi pušaka na njihovim ramenima i teškog, ritmičnog bata njihovih čizama. Gledao ih je nekoliko minuta, a onda dao petama vetra. Uvideo je, na svoj detinjasti način, da njegov sopstveni narod nije dorastao ovoj rasi džinova. Boriti se na strani Britanaca, kao parazit se hraniti njima – bilo je to stremljenje koje je nadvladalo sva ostala još kad je bio dete.

Sa sedamnaest je pokušao da dobije državnu službu, ali nije uspeo, budući da je bio siromašan i bez prijatelja, pa je tri godine radio u smrdljivom lavirintu mandalejskih tržnica, vodio knjige trgovcima pirinčem i ponekad krao. A onda, s punih dvadeset godina, pogledala ga je sreća da jednom učenom stekne četiri stotine rupija, pa je smesta otišao u Rangun i kupio sebi mesto državnog činovnika. Posao je bio unosan iako je plata bila mala. U to doba, grupa činovnika je imala stalan prihod od pronevere državnih zaliha, a Po Ćin (tada je bio tek običan Po Ćin, ono počasno U došlo je mnogo godina kasnije) sasvim je prirodno prihvatio takvo stanje stvari. Bio je, međutim, previše nadaren da bi ceo život proveo kao činovnik, bedno kraduckajući na sitno. Jednog dana je otkrio da će vlada u nedostatku nižih službenika imenovati neke od činovnika na ta mesta. Ta vest neće biti obznanjena još nedelju dana, ali Po Ćin se između ostalog odlikovao i time da je podatke uvek dobijao nedelju dana pre svih drugih. Uvideo je priliku i potkazio sve svoje saradnike pre nego što su i shvatili šta se dešava. Većina ih je završila u zatvoru, a Po Ćin je nagrađen za svoje poštenje i postavljen za pomoćnika u opštinskom veću. Od tada je postojano napredovao. Sada, u pedeset sedmoj godini, bio je okružni sudija za prekršaje i verovatno će ponovo biti unapređen, postati vršilac dužnosti zamenika okružnog namesnika, gde će mu Englezi biti ravni, a neki čak i podređeni.

Njegove metode kao sudije bile su sasvim jednostavne. Nikada ne bi za pare promenio odluku o nekom slučaju, čak ni za najizdašniji

mito jer je znao da sudija koji donosi pogrešne presude kad-tad bude uhvaćen. Praktikovao je, što je bilo mnogo bezbednije, da uzme mito od obe strane, a onda presudi po strogo zakonskim osnovama. To mu je donelo koristan ugled nepristrasnosti. Osim što je imao prihod od parničara, U Po Čin je nametnuo i neprekidne dažbine, neku vrstu privatne poreske takse, svim selima pod svojom jurisdikcijom. Ukoliko neko selo ne bi platilo danak, U Po Čin bi primenio kaznene mere – bande *dakoita*³ napale bi selo, vodeći seljani bi bili uhapšeni na osnovu lažnih optužbi i tako to – i nikada ne bi prošlo mnogo vremena pre nego što selo isplati čitav iznos. Takođe je dobijao deo plena od svih većih pljački koje su se dešavale u okrugu. Za to su uglavnom svi znali, naravno, osim njegovih zvaničnih pretpostavljenih (nijedan britanski zvaničnik nikada neće poverovati ni u šta nauštrb sopstvenih ljudi), ali je svaki pokušaj raskrinkavanja propadao; pristalice U Po Čina, čiju je odanost obezbeđivao udeo u plenu, bile su previše brojne. Kad god bi protiv njega bila podignuta neka optužba, U Po Čin bi je jednostavno diskreditovao nizom izjava lažnih svedoka, uzvrativši protivoptužbama usled kojih bi se samo još više učvrstio na svom položaju. Bio je maltene nepovrediv zato što je suviše dobro umeo da proceni ljude da bi izabrao pogrešan pristup, ali i zato što je bio previše zaokupljen spletkama da bi ikada omanuo usled nepažnje ili neznanja. Moglo bi se maltene sa sigurnošću reći da ga niko nikada neće razotkriti, da će nastaviti da niže uspeh za uspehom i napokon umreti obasut svim počastima, vredan nekoliko tovara rupija.

A nastaviće sa uspesima čak i sa one strane groba. Prema budističkom verovanju, oni koji su u ovom životu činili zlo, narednu inkarnaciju će provesti u obliku pacova, žabe ili neke slične niže životinje. U Po Čin je bio dobar budista i nameravao je da se obezbedi i protiv te opasnosti. Odlučio je da poslednje godine života posveti dobrim delima, koja će mu nagomilati dovoljno zasluga da prevagnu nad ostatkom njegovog života. Verovatno će njegova dobra dela

³ Pripadnici klase razbojnika u Indiji i Burmi koji pljačkaju i pustoše u naoružanim grupama. (Prim. prev.)

poprimiti oblik podizanja pagoda. Četiri pagode, pet, šest, sedam – sveštenici će mu reći koliko – od izrezbarenog kamena, s pozlaćenim kišobranima⁴ i onim zvončićima koji zvone na vetru, svako zvono po molitva. Tako će se na zemlju vratiti u muškom ljudskom obličju – pošto se žena kotira otprilike isto kao pacov ili žaba – ili, u najboljem slučaju, kao neka dostojanstvena zver kao što je slon.

Sve te misli smenjivale su se u U Po Činovoj glavi hitro i uglavnom u slikama. Mozak mu je, koliko god prepreden, bio varvarski i nikada nije radio ako nema nekakav određen cilj; puka meditacija bila je van njegove moći poimanja. Sada je dosegao tačku kojoj su njegove misli težile. Položivši sitne, trouglaste šake na rukohvate stolice, okrenuo se malo iza sebe i prilično sipljivim glasom povikao:

„Ba Taiče! Hej, Ba Taiče!”

Ba Taik, U Po Činov sluga, pojavio se na verandi prošavši kroz zavesu od perlica. Bio je to zakržljao, rošav muškarac, bojažljivog i donekle gladnog izraza lica. U Po Čin ga nije plaćao, pošto je Ba Taik bio osuđeni lopov koga bi jedna reč mogla da pošalje u zatvor. Dok je prilazio, izveo je *šiko*,⁵ poklonivši se toliko nisko da je nakratko izgledalo kao da je koraknuo unazad.

„Najsvetiji bože?”, progovorio je.

„Čeka li neko da me vidi, Ba Taiče?”

Ba Taik je na prste nabrajao posetioce: „Tu je starešina sela Titpindi, vaša milosti, koji je doneo darove, i dva seljana koji se parniče zbog napada, a kojima vaša milost treba da sudi, pa su i oni doneli darove. Ko Ba Sejn, poslovođa u uredu zamenika namesnika, želi da vas vidi, a tu je i Ali Šah, policijski narednik, kao i *dakoit* čije ime ne znam. Mislim da su se posvađali oko nekih zlatnih grivni koje su ukrali. A tu je isto i jedna mlada seljanka s bebom.”

„Šta ona hoće?”, upita U Po Čin.

„Kaže da je dete vaše, o presveti.”

⁴ Ovde se „kišobran” (na burmanskome *hti*) odnosi na završni ukras na vrhu skoro svih burmanskih pagoda. (Prim. prev.)

⁵ Ispružen položaj tela, uz spojene šake i pognutu glavu, koji Burmanci zauzimaju u prisustvu nadređenih ili pred objektom poštovanja i obožavanja. (Prim. prev.)

„Ah. A koliko je starešina doneo?”

Ba Taik je cenio da se radi o samo deset rupija i korpi manga.

„Poruči starešini”, rekao je U Po Ćin, „da je trebalo doneti dvadeset rupija i da će uvaliti u nevolju i sebe i svoje selo ako novac sutra ne bude ovde. Ostale ću uskoro primiti. Kaži Ko Ba Sejnu da dođe ovamo.”

Ba Sejn se smesta pojavio. Imao je uspravno držanje i uska ramena, a bio je izrazito visok za jednog Burmanca, neobično glatkog lica koje je podsećalo na mlečni puding. U Po Ćin ga je smatrao korisnom alatkom. Nemaštovit i marljiv, bio je izvanredan činovnik, a gospodin Makgregor, zamenik namesnika, imao je dovoljno poverenja u njega da mu poveri većinu svojih službenih tajni. U Po Ćin, odobrovoljen sopstvenim razmišljanjima, pozdravio je Ba Sejna, kroz smeh mu pokazavši kutiju s betelom.

„E pa, Ko Ba Sejne, kako napreduju naši poslovi? Nadam se da, kako bi dragi Makgregor rekao” – U Po Ćin pređe na engleski – „poukazuju primetan noupredak”.

Bo Sejn se nije osmehnuo na tu malu šalu. Ukočen i pravih leđa, seo je na praznu stolicu i odgovorio:

„Odlično, gospodine. Ovog jutra je stigao naš primerak novina. Ako biste bili ljubazni da pogledate...”

Pružio mu je primerak dvojezičnog izdanja koje se zvalo *Burman-ski patriota*. Bio je to bedan list od osam stranica, traljavo odštampanih na papiru lošem kao onaj za upijanje i sastavljen delom od vesti ukradenih iz *Rangunske gazete*, delom od bleđih oda nacionalističkim podvizima. Štamparska presa je na poslednjoj stranici proklizala i čitavu polovinu ostavila zift crnom, kao da je u žalosti zbog svog tako niskog tiraža. Članak na koji je U Po Ćin obratio pažnju bio je od prilično drugačije sorte u odnosu na sve ostale. Glasio je:

U ova srećna vremena, kada nas – jadne crne ljude – uzdižu moćne zapadne civilizacije sa svojim mnogostrukim blagoslovima kao što su kinematograf, mitraljezi, sifilis itd., koja tema bi mogla da nas nadahne više od privatnog života naših

evropskih dobročinitelja? Smatramo, dakle, kako bi naše čitaoce zanimalo da čuju nešto o zbivanjima u provincijskom okrugu Čauktada. A naročito o gospodinu Makgregoru, uvaženom zameniku namesnika pomenutog okruga.

Makgregor spada u onu vrstu „finog starog engleskog džentlmena” čije primerke, u ova srećna vremena, tako često vidamo oko nas. On je „porodičan čovek”, kako to kažu naši dragi engleski rođaci. Veoma je mnogo porodičan čovek taj naš gospodin Makgregor. Čak toliko da već ima troje dece u okrugu Čauktada, gde boravi tek godinu dana, dok je u prethodnom okrugu Švemjo ostavio šestoro mladih potomaka za sobom. I moguće je da se radi tek o previdu samog gospodina Makgregora, s obzirom na to da je tu sitnu decu ostavio bez ikakvih sredstava za život, a neke njihove majke u opasnosti da umru od gladi, itd., itd., itd.

Sledio je čitav stubac sličnog teksta koji se, ma koliko bio bedan, i te kako uzdizao iznad nivoa ostalih novinskih članaka. U Po Ćin ga je celog pažljivo pročitao, ispruživši ruke – bio je dalekovid – i zamišljeno grčeći usne, tako da mu se video veliki broj sitnih, savršenih zuba, krvavocrvenih od soka betela.

„Urednik će za ovo dobiti šest meseci zatvora”, najzad je rekao.

„Ne smeta mu. Kaže da ga samo kad je u zatvoru poverioci ostavljaju na miru.”

„A ti kažeš da je tvoj mali pripravnik Hla Pe ovaj članak napisao sasvim sâm? Pametan je to momak – izuzetno obećava! Nemoj mi nikad više reći da su ove državne srednje škole puko gubljenje vremena. Hla Pe će zasigurno dobiti mesto činovnika.”

„Mislite li onda, gospodine, da će članak biti dovoljan?”

U Po Ćin nije odmah odgovorio. Nekakvo dahtanje i stenjanje počeli su da dopiru do njega; pokušavao je da se podigne sa stolice. Ba Taiku su ti zvuci bili poznati. Pristigao je kroz zavesu od perlica, pa su Ba Sejn i on uhvatili U Po Ćina pod pazuh, jedan s jedne, drugi sa druge strane, i podigli ga na noge. U Po Ćin je na trenutak zastao

da u uspravnom položaju rasporedi težinu trbuha, pokretima nosača ribe koji popravljaju svoj teret. Zatim je pokretom ruke otpustio Ba Taika.

„Neće”, rekao je, odgovarajući na Ba Sejnovo pitanje, „nikako neće biti dovoljno. Ima još mnogo toga što treba da se uradi. Ali ovo je dobar početak. Slušaj.”

Prišao je ogradi i ispljunuo puna usta skerletnog betela, a zatim sitnim koracima počeo da šparta verandom, s rukama na leđima. Zbog trenja među golemim butinama pomalo se gegao. Pričao je u hodu, prostim žargonom vladinih službenika – spletom burmanskih glagola i engleskih apstraktnih fraza:

„Hajde da razmotrimo sve to od početka. Izvršićemo udružen napad na doktora Verasvamija, glavnog lekara i upravnika zatvora. Oklevetaćemo ga, uništiti mu ugled i na kraju ga zauvek upropastiti. Biće to prilično zapetljan zahvat.”

„Tako je, gospodine.”

„Nećemo ništa rizikovati, ali moramo da delamo polako. Nismo se namerili na nekog običnog bednog činovnika ili policajca. Namerili smo se na visokog službenika, a s visokim službenikom, čak i kad je Indijac, nije isto kao sa običnim činovnikom. Kako upropastiš činovnika? Lako: jedna optužba, dvadesetak svedoka, otkaz i zatvor. Ali to ovde nije dovoljno. Polako, polako, polako, to je moj način. Bez skandala, a pre svega bez ikakve službene istrage. Ne sme postojati nikakva optužba na koju se može odgovoriti, a opet – u roku od tri meseca svakom Evropljaninu u Čauktadi moram da utuvim u glavu da je doktor zlikovac. Za šta da ga optužim? Mito ne dolazi u obzir, lekar uopšte ne dobija mito. Šta onda?”

„Možda bismo mogli da organizujemo pobunu u zatvoru”, rekao je Ba Sejn. „Lekar bi, kao upravnik, snosio krivicu.”

„Ne, previše je opasno. Ne želim da čuvari zatvora počnu da pucaju na sve strane. Uostalom, bilo bi i skupo. Očito je, dakle, da se mora raditi o manjku odanosti – nacionalizam, pobunjenička propaganda. Moramo ubediti Evropljane da doktor gaji nelojalne, antibritanske stavove. To je mnogo gore od primanja mita; od

domorodačkog službenika i očekuju da ga prima. Ali nek makar i na trenutak posumnjaju u njegovu odanost, i gotov je.”

„Biće to teško dokazati”, prigovorio je Ba Sejn. „Doktor je veoma odan Evropljanima. Razljuti se čim neko kaže nešto protiv njih. Zar ne mislite da i oni to znaju?”

„Koješta, koješta”, ležerno je odvratio U Po Čin. „Evropljani uopšte ne mare za dokaze. Kad čovek ima crno lice, već i sama sumnja jeste dokaz. Nekoliko anonimnih pisama čudo će napraviti. Sve se svodi na istrajnost; optužuj, optužuj, nastavi da optužuješ – tako treba sa Evropljanima. Jedno nepotpisano pismo za drugim, svakom Evropljaninu ponaosob. A onda, kad posejemo dovoljno veliko zrno sumnje...” U Po Čin je izvukao jednu kratku ruku iza leđa i pucnuo prstima. „Počinjemo sa ovim člankom u *Burmanskom patrioti*. Evropljani će pobesneti kad ga vide. E pa, narednim potezom ih moramo uveriti da ga je napisao upravo doktor.”

„Biće teško dok ima prijatelje među Evropljanima. Svi idu kod nje-ga kad se razbole. Izlečio je gospodina Makgregora od nadutosti kad je zahladnelo. Verujem da ga smatraju veoma pametnim lekarom.”

„O, kako se slabo razumeš u evropski način mišljenja, Ko Ba Sejne! Ako Evropljani idu kod Verasvamija, to rade samo zato što u Čauktadi nema drugih lekara. Nijedan Evropljanin nema poverenja u čoveka sa crnim licem. Ne, što se nepotpisanih pisama tiče, bitno je samo poslati ih dovoljno. Postaraću se da mu uskoro ne preostane nijedan prijatelj.”

„Šta je sa gospodinom Florijem, trgovcem drvnom građom?”, upitao je Ba Sejn (izgovorio je „gospodin Porli”). „Blizak je prijatelj sa doktorom. Vidim ga da svakog jutra odlazi u njegovu kuću kad je u Čauktadi. Čak je dvaput pozvao doktora na večeru.”

„Ah, pa tu si u pravu. Da je Flori doktorov prijatelj, to bi nam moglo naškoditi. Ne možeš povrediti Indijca koji ima Evropljanina za prijatelja. To mu daje – kako beše ona reč koja im je toliko draga? – izvestan prestiž. Ali Flori će napustiti svog prijatelja čim počnu nevolje. Ti ljudi ne osećaju odanost prema domorocima. Uostalom, slučajno znam da je Flori kukavica. Mogu s njim da izađem na kraj.

Tvoj je zadatak, Ko Ba Sejne, da pratiš kretanje gospodina Makgregora. Da li je nedavno pisao namesniku – da li mu je pisao privatno, hoću reći?”

„Pisao mu je pre dva dana, ali kad smo nad parom otvorili pismo, nismo otkrili ništa bitno.”

„Eh, pa dobro, daćemo mu nešto o čemu će da piše. A čim bude počeo da sumnjiči doktora, kucnuće čas za onu drugu stvar koju sam ti pominjao. Tako ćemo – kako ono gospodin Makgregor kaže? Ah da, ‘ubićemo dve ptice jednim kamenom’. Ma čitavo jato – ha, ha!”

U Po Činu je smeh odvratno klobučao negde u dnu trbuha, zvučao je kao priprema za kašalj; a ipak je bio veseo, poput dečjeg. Ništa više nije rekao u vezi sa „onom drugom stvari”, koja je bila toliko lična da se o njoj nije moglo diskutovati čak ni na verandi. Ba Sejn, uvidevši da je razgovor okončan, ustao je i poklonio se, uglast kao metar na sklapanje.

„Želi li vaša milost da se još nešto obavi?”, upitao je.

„Postaraj se da gospodin Makgregor ne propusti svoj primerak *Burmanskog patriote*. I bolje bi ti bilo da Hla Peu kažeš da dobije napad dizenterije i da ne prilazi kancelariji. Trebaće mi za pisanje anonimnih pisama. To je sve zasad.”

„Onda mogu da idem, gospodine?”

„Idi s bogom”, rekao je U Po Čin prilično rasejano i smesta ponovo pozvao Ba Taika. Nikada nije traćio ni trenutak u svom danu. Nije mu dugo trebalo da reši ostale posetioce i da onu devojkicu iz sela pošalje nazad bez odštete, pošto joj je pregledao lice i rekao da je ne prepozna. Bilo je već vreme za njegov doručak. Silovite žaoke gladi, koje su ga svakog jutra napadale tačno u taj čas, počele su da mu razdiru utrobu. Smesta se razdrao:

„Ba Taiče! Hej, Ba Taiče! Kin Kin! Doručak! Potecite, umirem od gladi.”

Na stolu u dnevnoj sobi iza zavese već je bila izneta ogromna čini-ja pirinča i još tuce tanjira s karijem, sušenim škampima i seckanim zelenim mangom. U Po Čin se dogegao do stola, zastenjivši dok se spuštao na stolicu, pa se smesta bacio na hranu. Ma Kin, njegova

supruga, stajala je iza njega i služila ga. Bila je to mršava žena od četrdeset pet godina, prijatnog svetlosmeđeg lica, pomalo majmunskog. U Po Ćin uopšte nije obraćao pažnju na nju dok je jeo. Privukavši činiju do ispod nosa, trpao je hranu u sebe brzim, masnim prstima, sav zadihan. Svi njegovi obroci bili su brzi, strastveni i preobilni; nisu bili toliko obroci koliko orgije, razvratništvo karija i pirinča. Kad je završio, zavalio se u naslon, nekoliko puta glasno podrignuo, pa naložio Ma Kin da mu donese zelenu burmansku cigaru. Nikada nije pušio engleski duvan, za koji je izjavio da je bezukusan.

Nedugo potom, uz Ba Taikovu pomoć, U Po Ćin je obukao zvaničnu odeću i neko vreme stajao pred visokim ogledalom u dnevnoj sobi diveći se svom odrazu. Bila je to drvetom obložena prostorija sa dva stuba, i dalje prepoznatljiva kao stabla tikovine koja su podupirala krovnu gredu, i bila je mračna i aljkava poput svih burmanskih soba iako ju je U Po Ćin opremio po „ingalejkanskoj modi”, s furniranim kredencem i stolicama, nešto litografija kraljevske porodice i aparatom za gašenje požara. Pod su pokrivala prostirke od bambusa, prilično zaprljane sokom od limete i betela.

Ma Kin je sedela na prostirci u uglu i prošivala *inđi*.⁶ U Po Ćin se polako okretao pred ogledalom, pokušavajući da baci pogled na sebe otpozadi. Nosio je svetloružičasti svileni *gongbong*, *inđi* od uštirkanog muslina i *paso*⁷ od mandalejske svile, prekrasne lososružičaste boje protkane žutim. S naporom se osvrnuo i pogledao, zadovoljan, kako mu se *paso* zateže i sija na ogromnim guzovima. Bio je ponosan na svoju debljinu jer je na to nagomilano tkivo gledao kao na simbol svoje veličine. Nekada nepoznat i gladan, sada je bio debeo, bogat i izazivao je strah. Natekao je od tela svojih neprijatelja; bila je to pomisao iz koje je izvlačio nešto vrlo nalik poeziji.

„Hej, Kin Kin, dvadeset dve rupije je bila jeftina cena za ovaj moj novi *paso*, zar ne?”, progovorio je.

⁶ Košulja dugih rukava. (Prim. prev.)

⁷ Londžiji koje nose muškarci zovu se *paso*, a po načinu na koji se nose i po šarama razlikuju se od onih koje nose žene; *gongbong* – vrsta burmanske marame, obično od svile jarkih boja. (Prim. prev.)

Ma Kin se nagnula nad šiče. Bila je to jednostavna, staromodna žena, koja je poprimila još manje evropskih navika nego U Po Čin. Nije mogla udobno da sedi na stolici. Svakog jutra je na bazar išla s košarom na glavi, kao prava seljanka, a uveče bi je viđali kako kleči u bašti i moli se belom tornju pagode koja je krasila grad. Već nekih dvadeset i više godina bila je U Po Činova osoba od poverenja.

„Ko Po Čine”, rekla je, „počinio si mnoga zla u svom životu.”

U Po Čin je odmahnuo rukom. „Kakve to veze ima? Moje pagode će sve to iskupiti. Ima dovoljno vremena.”

Ma Kin se ponovo nagnula nad šiče, na onaj tvrdoglavi način na koji je obično pokazivala da ne odobrava nešto što U Po Čin radi.

„Ali, Ko Po Čine, čemu sve te spletke i intrige? Čula sam te kako razgovaraš s Ko Ba Sejnom na verandi. Pripremate neku nepodopštinu protiv doktora Verasvamija. Zašto želiš da naudiš tom indijskom doktoru? Dobar je čovek.”

„Ma šta ti, ženo, znaš o ovim službenim stvarima? Doktor mi se isprečio na putu. Prvo i prvo, odbija da prima mito, i tako otežava nama ostalima. A uostalom... pa ima tu još nešto što tvoj mozak nikada ne bi razumeo.”

„Ko Po Čine, postao si bogat i moćan, a kakvog ti je to dobra ikada donelo? Bili smo srećniji kad smo bili siromašni. Ah, vrlo dobro pamtim vreme kad si bio samo opštinski službenik, kad smo prvi put imali svoju kuću. Kako smo samo bili ponosni na naš novi pleteni nameštaj, na ono tvoje nalivpero sa zlatnom zakačaljkom na poklopcu. A kad je onaj mladi engleski policajac došao u našu kuću i seo u najbolju stolicu i popio flašu piva, kako smo se samo osećali počašćenim! Nije sreća u novcu. Za šta ti sada treba još novca?”

„Gluposti, ženo, gluposti! Drži se ti svog kuvanja i šivenja, a prepusti službene stvari onima koji se u njih razumeju.”

„Pa ne znam. Ja sam ti žena i oduvek sam te slušala. Ali makar nikada nije previše kasno da se steknu zasluge. Moraš nastojati da stekneš još zasluga, Ko Po Čine! Zar nećeš, recimo, kupiti neke žive ribe i osloboditi ih u reku? Tako može da se stekne mnogo zasluga. Takođe, kad su sveštenici jutros došli po pirinač, rekoše mi da su

dva nova monaha stigla u manastir i da su gladni. Zar ništa nećeš da im daš, Ko Po Čine? Sama im ništa nisam dala kako bi ti mogao time da stekneš zasluge.”

U Po Ćin je prestao da se ogleda. Malo ga je dirnula ženina molba. Nikada nije propuštao priliku da stekne zasluge – ukoliko je to moglo da se obavi bez ikakvih neugodnosti. U njegovim očima nagomilane zasluge su bile neka vrsta uloga u banci koji nikada ne prestaje da raste. Svaka riba oslobođena u reku, svaki poklon sveštenicima predstavljali su korak bliže nirvani. Bila je to utešna pomisao. Naložio je da se korpa mangoa koju je doneo seoski starešina otpremi dole u manastir.

Ubrzo je izašao iz kuće i krenuo niz put, dok je Ba Taik za njim nosio fasciklu sa spisima. Hodao je polako, sasvim uspravljeno kako bi našao protivtežu za svoj golemi trbuh, i nosio je žuti svileni suncobran nad glavom. Ružičasti *paso* mu se presijavao na suncu poput satenske praline. Uputio se u sudnicu da rešava parnice od tog dana.

2.

Otprilike u isto vreme kada je U Po Ćin započeo svoj radni dan, „gospodin Porli”, trgovac drvnom građom i prijatelj doktora Vera-svamija, izašao je iz kuće i krenuo u Klub.

Flori je imao oko trideset pet godina, bio je srednje visine, sasvim pristojno građen. Kosa mu je bila izrazito crna, oštra i kratko ošišana, crni brkovi štucovani, a prirodno bledunjava koža dobila je nešto boje na suncu. Kako se nije ugojio niti očelavio, nije ni delovao starije nego što je bio, ali mu je lice uprkos preplanulosti izgledalo vrlo iznureno, onako upalih obraza i snuždenog, usahlog pogleda u očima. Očigledno se tog jutra nije ni obrijao. Nosio je uobičajenu belu košulju, kratke platnene pantalone i dokolenice kaki boje, ali umesto lakog tropskog plutenog šlema, na glavi je imao izandao *ter-rai*⁸ šešir, navučen na jedno oko. Nosio je bambusov štap sa uzicom oko ručnog zgloba, a za njim je polako kasala Flo, njegov crni koker španijel.

Sve su to ipak bile samo sekundarne odlike. Prvo što čovek primeti na Floriju bio je grozan urođen beleg koji mu se protezao kao nazubljeni polumesec niz levi obraz, od oka do ugla usana. Gledano s leve strane, lice mu je izgledalo prebijeno, tužno i bedno kao da mu je beleg zapravo modrica, pošto je bio tamnoplave boje. Flori je bio sasvim svestan svoje odbojnosti. I u svako doba, kad nije bio sâm, bilo je nekakve iskošenosti u njegovim pokretima, kao da neprestano nastoji da sakrije beleg od tuđeg pogleda.

⁸ Šešir širokog oboda, često deo uniforme, sa uzicom ispod brade; ima dva sloja, tako da je krut i nosi se nagnut na desnu stranu. (Prim. prev.)

Florijeva kuća se nalazila na vrhu *majdana*,⁹ blizu ruba džungle. *Majdan* je od kapije vodio strmo nadole, opaljen suncem i zemljano mrke boje, a naokolo je bilo raštrkano pet-šest blistavobelih bungalova. Sve je podrhtavalo i treperilo na vrelini vazduha. Na pola puta nizbrdo, iza jednog belog zida, nalazilo se englesko groblje, a uz njega i malena crkva limenog krova. Iza nje je bio Evropski klub, a kad bi čovek pogledao oronulu drvenu prizemnu zgradu tog kluba – gledao je u istinski centar grada. U svakom indijskom gradu Evropski klub predstavlja duhovnu tvrđavu, pravo sedište britanske vlasti, nirvanu za kojom uzalud čeznu domaći službenici i milioneri. To je u ovom slučaju bilo dvostruko tačno jer se Čauktadski Klub ponosno razmetao činjenicom da nikada nije primio nijednog istočnjaka u članstvo, po čemu je maltene bio jedini od svih klubova u Burmi. Iza Kluba je tekla reka Iravadi, široka i žučkasta, blistajući poput dijamanta na mestima gde bi pao sunčev zrak; a iza nje protezali su se široki potezi pirinčanih polja, gubeći se u vencu skoro crnih brda na obzorju.

Deo grada s lokalnim stanovništvom, zgrade suda i zatvora, nalazili su se desno, uglavnom skriveni zelenim gajevima svete smokve. Toranj pagode uzdizao se iznad drveća poput vitkog koplja sa zlatnim vrhom. Čauktada je bila prilično tipičan grad Gornje Burme koji se nije mnogo promenio od doba Marka Pola sve do 1910. godine, i možda bi još čitavih sto godina spavao u srednjem veku da se nije pokazao kao prigodna tačka za terminal železnice. Vlada ga je te 1910. proglasila sedištem okruga i glavnim uporištem napretka – što je značilo da mu je potrebna četvrt sa sudnicama i njihovom vojskom debelih, ali halapljivih pravobranilaca, zatim bolnica, škola i jedan od onih ogromnih, izdržljivih zatvora koje su Englezi podizali na čitavom potezu od Gibraltara do Hongkonga. Stanovništvo je brojalo otprilike četiri hiljade ljudi, uključujući nekoliko stotina Indijaca, nekoliko desetina Kineza i sedmoro Evropljana. Bila su tu i dva Evroazijca po imenu gospodin Fransis i gospodin Samjuel, od

⁹ *Maidan* – u južnoj Aziji otvoren prostor u gradu ili blizu njega gde se održavaju parade, javni skupovi ili polo utakmice. (Prim. prev.)

kojih je jedan bio sin američkog baptističkog misionara, a drugi sin rimokatoličkog misionara. U gradu nije bilo nikakvih zanimljivosti, ako se ne računa indijski fakir koji je već dvadeset godina živeo na drvetu pokraj bazara, svakog jutra podižući sebi hranu u korpi.

Izašavši na kapiju, Flori je zevnuo. Prethodne večeri je bio lupijan, a blesak sunca mu je izazivao mučninu. „Rupčaga, vražja rupčaga!”, pomislio je, gledajući nizbrdo. A kako u blizini, osim psa, nije bilo nikoga da ga čuje, počeo je glasno da peva. „Vražja, vražja, vražja, o kako si vražja”, na melodiju pesme „sveta, sveta, sveta, o kako si sveta”, spuštajući se usijanim crvenim drumom, štapom šibajući po sasušenoj travi. Bilo je već skoro devet sati i vrućina je svakim minutom postajala sve žešća. Tukla je po glavi postojanim, ritmičkim udarcima kao praherom. Flori je zastao na kapiji Kluba, pitajući se da li da uđe ili da nastavi do doktora Verasvamija. Tada se prisetio da je tog dana „dan engleske pošte” i da su novine verovatno već stigle. Ušao je, prošao pored visoke ograde teniskog terena zarasle u puzavicu s bledoljubičastim cvetićima nalik na zvezdice.

Bokori engleskog cveća u lejama pored staze – plamenca i svračjih nožica, sleza i petunije – još nepokošeni suncem, bujali su u velikim količinama i raskošnim bojama. Petunije su bile ogromne, gotovo kao stabla. Umesto travnjaka, unaokolo se prostirao ševar autohtonog drveća i žbunja – plameno drveće¹⁰ poput širokih kišobrana krvavocrvenog behara, narcisa žućkastobelih cvetova bez stabljike, skerletni hibiskusi i ružičaste kineske ruže, kao žuč zeleni krotoni, pernata paprat tamarinda. Pod jarkim suncem bole oči od sudara boja. Skoro sasvim nag *mali*,¹¹ s kantom za polivanje u ruci, kretao se kroz džunglu cveća poput neke krupne ptice koja pije nektar.

Na stepenicama pred ulazom u Klub jedan Englez svetloplave kose, nakostrešenih brkova, previše razmaknutih svetlosivih očiju i neprirodno tankih listova na nogama stajao je s rukama nabijenim u džepove svojih kratkih pantalona. Bio je to gospodin Vestfild,

¹⁰ Tropsko drvo bogate krošnje i vatrenocrvenih i narandžastih cvetova. (Prim. prev.)

¹¹ *Mali* – kasta odgajivača, Indusi koji tradicionalno rade kao baštovani ili cvećari. (Prim. prev.)

okružni načelnik policije. Odajući utisak da mu je strašno dosadno, ljuljao se napred-nazad na petama i pućio gornju usnu tako da mu je brk golicao nos. Florija je pozdravio lakim pokretom glave u stranu. Govorio je odsečno i vojnički, izostavljajući svako slovo koje se moglo izostaviti. Gotovo sve što bi rekao bilo je zamišljeno kao šala, ali mu je glas zvučao šuplje i setno.

„Zdravo, Flori, momče. Kakvo užasno jutro, majku mu?”

„Očekivano u ovo doba godine, rekao bih”, odgovorio je Flori. Postavio se malo postrance, tako da mu beleg na licu ne bude okrenut ka Vestfildu.

„Tako je, vrag mu babin. Tek će biti ovaki’ meseci. Prošle godine do juna nije pala ni kap kiše. Vidi to prokleta nebo, ni traga oblaka na njemu. Ko neka od oni’ šugavi’ veliki’ plavo emajlirani’ šerpi. Bože! Šta bi dao da si sad na Pikadiliju, a?”

„Jesu li stigle engleske novine?”

„Jesu. Dobri stari *Panč*, *Pinkan* i *Vi Parizjen*. Čoveka ’vata nostalgija kad i’ čita, ’elda? Hajde d’ uđemo i popijemo nešto pre nego sav led nestane. Matori Lakerstin se maltene okupo u njemu. Već se napola ušljemo.”

Krenuli su unutra, što je Vestfild propratio izjavom „Udri, Makdafe”,¹² u uobičajeno sumornom tonu. Unutrašnjost Kluba imala je zidove obložene tikovinom i mirisala je na naftu, a sastojala se od samo četiri prostorije, od kojih se u jednoj nalazila „biblioteka” s pet stotina plesnivih romana, a u drugoj stari, izguljen bilijarski sto – taj se, međutim, slabo koristio, pošto su skoro cele godine horde letećih buba zujale oko lampi i u hrpama padale na čuju. Tu su zatim bili i soba za kartanje i „salon” koji je gledao na reku, preko široke verande; ali u ovo doba dana na svim verandama su bile spuštene asure od bambusa. Salon nije odisao domaćinskom atmosferom, onako zastrt kokosovim prostirkama, sa svojim pletenim stolicama i stolovima po kojima su bili nagomilani sjajni ilustrovani časopisi. Bio

¹² Citat iz Šekspirovog *Magbeta*, sa značenjem „samo napred, daj sve od sebe”. (Prim. prev.)

je ukrašen slikama Bonza¹³ i jednom prašnjavom lobanjom velikog azijskog jelena. Velika platnena *panka*¹⁴ je u lenjim zamasima kovitlala prašinu u ustajalom vazduhu.

U prostoriji su se nalazila tri čoveka. Rumen, naočit, pomalo naduven muškarac od oko četrdeset godina pružio se preko stola pod *pankom*, glave zarivene u šake, i stenjao od bola. Bio je to gospodin Lakerstin, lokalni upravnik jednog preduzeća za preradu drveta. Prethodne noći se strašno napio i sada je ispaštao zbog toga. Elis, lokalni upravnik neke druge kompanije, stajao je ispred oglasne table i sa usredsređenom ogorčenošću proučavao neko obaveštenje. Bio je to sitan momak guste, žilave kose, bledog lica oštarih crta i nemirnih pokreta. Maksvel, vršilac dužnosti okružnog šumskog nadzornika, izvalio se u jednu ležaljku i čitao *Fild*; od njega su se videle samo dve koščate noge i debele podlaktice s paperjastim maljama.

„Vid’ ovog matorog nevaljalca”, rekao je Vestfild, sa izvesnom nežnošću ga uhvatio za ramena i prodrmusao. „Uzor mladima, a? Bogu hvala što nisam na tvom mestu, i tako to. Sada otprilike znamo kakvi ćemo biti sa četrdeset.”

Gospodin Lakerstin je prostenjao nešto što je zvučalo kao „konjak”.

„Jadan čovek”, rekao je Vestfild, „pravi mučenik čašice, jelda? Vid’ kako mu piće izbija kroz svaku poru. Podseća me n’ onog starog pukovnika koji je spavo bez mreže za komarce. Kad su pitali slugu zašto to radi, ovaj je rekô: ‘Noću je gospodar suviše pijan da primeti komarce; ujutru su komarci suviše pijani da primete njega’. Vid’te ga samo – loče cele noći, a onda traži još. A dolazi mu i mlada brataničica u posetu. Treba večeras da stigne, ‘elda, Lakerstine?’”

„Ma ostavi pijanduru na miru”, progovorio je Elis ne okrenuvši se. Imao je prezriv kokni naglasak. Gospodin Lakerstin je ponovo zastenjao: „...bratanica! Dajte mi malo konjaka, za ime boga!”

¹³ Pas Bonzo je lik iz jednog od prvih crtanih filmova, koji je dvadesetih godina 20. veka stekao široku popularnost. (Prim. prev.)

¹⁴ Velika naprava za pokretanje vazduha u zatvorenoj prostoriji; sastoji se od širokog okvira pokrivenog platnom, visi s tavanice i pokreće se povlačenjem konopca. (Prim. prev.)